

Tartışma

Terbiyemiz-6

Nureddin Yıldız'ın "Hadislerle Diriliş" (92.) dersidir.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ. وَصَلَّى اللَّهُ وَسَلَّم عَلَى سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ وَعَلَى آلِهِ وَصَحْبِهِ أَجْمَعِينَ.

Âlemlerin Rabbi Allah'a hamd, Efendimiz Muhammed aleyhisselama, ailesine, ashabına salat ve selam olsun.

Bir tartışma terbiyesinden söz ederken bunu şöyle bir mantık üzere oturttuk: Allah Teâlâ, kulluğunu denemek için insanı yarattı. İnsana, diğer mahlûkattan farklı olarak akıl verdi. Kulluk da aslında bu akli kullanma yarışıdır. Kâfirle mümin arasındaki fark, müminin aklını kullanıp ahiretine yatırım yapıyor olmasından doğar. Kâfir aklını kısır döngü içinde kullandığından ahiretine yatırımı düşünemez. Akli olmayanı da zaten Allah muhatap kabul etmiyor.

Öyleyse dünyadaki varlığımız, 'aklımızı' kullanmamız içindir. Müslüman olarak bulunduğumuz dünyada, Müslüman olmayan kitlelerden çok daha ileri bir akıl yarışı içindeyizdir. Çünkü kulluğumuz aklımızı kullanma yarışından ileri gelmektedir.

Aklımızı kullanacağımız yarışta bilinecek iki temel şey vardır:

- 1- Yarışın kuralları niteliğindeki vahiy, dokunulmaz ve aşılmaz çizgiler koymuştur. Bu çizgiler belirlidir ve ayetle-hadisle öğretilmiştir.
- 2- Vahyin çizgilerini aşmamak ve kurallara bağlı kalmak kaydıyla serbest olduğumuz bildirilmiştir. Şûra hakkı verilmesi, hürriyete müdahalenin yasaklanması, akit yapıp herkesin sözüne sadık kalmasının emredilmesi bu alana dâhildir.

Akil üzerinden yarış, insanların dilleriyle konuşarak ve elleriyle eylem yaparak ortaya koydukları ürünlerdir. Bu da gösterir ki insan olarak bizim sürekli bir şeyler yapmaktaki azmimiz, Allah'ın insanı yaratmaktaki maksadıdır. Bir neslin Müslüman olması, konuşmaması anlamına gelmez. Mesela "müridin şeyhinin önündeki hâli, meyyitin (ölünün) gassalin (ölü yıkayıcının) önündeki hâli gibidir" sözü bu bakımdan irdelenebilir. Bu sözün hayat pratiğindeki yerinin varlığı-yokluğunu tartışmaya açmak bir yana, ashab-ı kiram Efendimiz aleyhisselamin huzuruna gelerek "filan sözü sana Allah mı emrediyor yoksa sen bir insan olarak mı böyle uygun görüyorsun?" diyebilmişlerdir. Gassalin önündeki meyyit tavrı onlarda görülmemiştir.

Hendek muharebesi esnasında Efendimiz sallallahu aleyhi ve sellem, müşriklere Medine hurmalarından pay vermeyi ve kuşatmayı kaldırmalarını teklif etmişti. Bunu da Medine ashabıyla konuşmuştu ve ashap, Allah Teâlâ'nın uygun bulduğunun bu olması hâlinde itaat ettiklerini ama siyasi taktik olarak kendisinin güttüğü bir uygulamaysa müşrik oldukları zaman dahi hurma vermedikleri kimselere şimdi niye hurma vereceklerini söylemişlerdi.

Şeriatımızın ve Müslüman terbiyemizin suspus olmuş insan olmamızı emretmediğini bilmeliyiz. Evladın babasına, talebenin hocasına, müridin şeyhine, cemaatin imama, sahabinin Peygamber aleyhisselama konumu hayatın içinde var olan şeylerdir ve bunlarda muhakkak bir edep bulunması gerekir. **Fikirlerimizi tartışmamız, her ağzı olanın kuralsız, sınırsız ve ilkesiz konuşması değildir. Konuşma hakkının kökten öldürülmesi şeriatımızın emri değildir. Ashab-ı kiram, Peygamber aleyhisselamin önünde bir emrinin Allah'ın mı kendisinin mi olduğunu sormuşlar ama aynı zamanda "anam-babam sana feda olsun" diyecek kadar da teslimiyet göstermişlerdir.**

Peygamber aleyhisselam ashab-ı kiramın insanca konuşmalarını ve tavır belirlemelerini asla engellememiştir. Zira onlara konuşma kudreti veren ve düşünmeyi emreden Allah'tır. Hatta Allah Teâlâ kâfirin değil, zalimin önünde konuşmaya şahadet primi vermektedir. Konuşmaya izin vermek değil, prim vermektir bu. Kâfirin önünde zaten ayağa kalkılıp 'Allahuekber' denecektir.

Konuşmak yasak değil, terbiyesizlik ve had bilmemek yasaktır. Her müminin görüşü sorulmalı ve belirtilmelidir. Ancak mesela bir minarenin nereye yapılması gerektiğinin konuşulduğu ortamda biri sağa, biri sola yapılmasını teklif edenler olabilir. Fakat kimse çıkıp da "minareyi arka tarafa yaparsanız

bizim evin balkonu ışık görmeyecek, dolayısıyla ön tarafa yapılmalıdır” diye kişisel zevkini caminin minaresinin nasıl yapılacağı konusunda zikretmemelidir. Bu menfaate dair bir konuşmadır. Makul gerekçelerden değildir. Görüşler toplanır, mesele ehline havale edilir. Bütün dünya mahkemeleri sıkıştıkları konuları bilirkişiye havale ederler. Kur’an’ımız işleri bilirkişiye havale etmeyi emrettiğinde insanlığın henüz mahkemelerden haberi olmadığı bir devirdi. İşi uzmanına sormak Rabbimizin talimatıdır:

فَاسْأَلُوا أَهْلَ الذِّكْرِ

İmam Gazalî rahmetullahi aleyh, müminler arasında bir tartışma terbiyesinin nasıl olması gerektiğine dair ciddi ölçüler ifade etmektedir. Tartışma denince nihayetinde eşler arasında yapılan bir tartışma da bu kelimenin sınırları içine giriyor ancak burada kastedilen, müminler arasındaki siyasî-ekonomik-sosyal konular üzerine yapılmış ve bir noktada kitlesel boyut alan tartışmalardır.

Diyor ki: “Tartışma yapanlardan biri, farz-ı ayın bir işi bırakıp farz-ı kifaye olan bu işle uğraşmamalıdır. Aksi takdirde ihlastan ve samimiyetten söz edemez.”

Birkaç çocuğu olan Müslüman, baliğ oldukları hâlde kendi çocuklarına gusül abdestini öğretmeye vakit bulamamış ama bir vakıfta Müslümanlar’ın eğitim konuları üzerine uzun tartışmalar yapıyorsa, elbette Müslümanlar’ın eğitim meselelerinde konuşmak bir görevdir ancak Müslümanlar’ın konularıyla ilgilenmek nihayetinde farz-ı kifaye fakat kendi çocuğuyla ilgilenmesi farz-ı ayın seviyesinde bir iştir. Farz-ı ayını bırakıp başka bir işe geçmek hatalıdır.

Bu şeytanın, asıl sorumlu olunan alandan olmayan bir meseleyle insanı oyalamasıdır. Müslümanlar için acil konuşulacak konular olduğu gibi ‘sonra konuşulsa da olur’ kabilinden meseleleri de vardır. Aciliyet kesp etmiş bir konu varken tali bir konuyla vakit geçirmek taktik hatasıdır. Borcu olan birinin sadaka vermesi gibidir bu. Hâlbuki borç zillettir ve sadakayı düşünmeden önce borcundan kurtulması gerekirdi.

Allah’ın katî farzlarından (örn: hac, ana-babaya hizmet, namaz, oruç) kimse muaf değildir. Böyle bir emir söz konusuysen Müslüman’ın, Allah’ın dinine hizmet etmek veya bir platformda hizmet etmek maksadıyla sözcülemi yatsı namazını ihmal etmesi ya da ebeveynini hastanede yalnız bırakmasını şeriatımız kabul etmez. Yıktığı ev devletine karşı Müslümanlar’a İslam devleti kurmasına anlam vermez. Herkes üzerindeki temel borçları ödemelidir. Bu borç elbette kişiden kişiye göre değişebilir.

Gazalî’nin verdiği ikinci örnek, bir Müslüman’ın önemli bir iş yapmasının yeterli olmadığıdır; “en önemliyi yerine getirmesi gerekir.” Zira hayatta insanla ve dinle ilgili her ne varsa zaten önemlidir. Farz olmayıp müstehap olduğunu söylediğimiz bir iş bile dinimizle ilgiliyse önemlidir. Ancak farzlar vardır, farzların içinde farz-ı ayınlar vardır. Haramlar vardır, bir de mekruhlar vardır.

Bir meyhanede gördüğümüz kişiye “senin sakalın yok, Müslüman sakalsız dolaşır mı?” mı demeliyiz? Sakalı kesmek haramdır ancak alkolün haramlığı yanında nasıl bir haramdır, alkolün kaçta kaç olabilir?

Müslümanlar önemliden değil en önemliden başlamalıdır. İman en önemli konudur; ibadetler önemli konulardır. Birbirleriyle kıyas edildiklerinde namaz en önemli ibadettir; oruç önemli ibadettir. Ramazan orucu en önemlidir; perşembe orucu önemlidir. Hac en önemlidir; umre önemlidir. Hacca giden için vakfe en önemlidir; tavaf önemlidir.

Dinimiz hayat dini olduğu ve dünya standartlarında yaşadığı için hayatın ağırlığına göre de konular belirlenmiştir. Yine Gazalî’den hassas bir örnektir; çocukların hepsinin fıkıh okumak üzere hemen fakihlerin yanına yerleştirildiklerini ama doktorlara götürülmediklerini ve bunun ileride Müslümanlar’ın tıp adamı ihtiyacında sorun teşkil edeceğini söylüyor. Hâlbuki o dönem,

Müslümanlar'ın tıpta ileri oldukları bir dönemdi ancak Gazalî daha ileriyle işi olan bir âlimdi ve gelecekte bu dalın Hıristiyanlar'a devredileceğini görmüş ve söylemişti. Allah ona rahmet eylesin.

Müslümanlar'ın bir konuyu tartışırken üç şeyin yerine oturması gerektiği de Gazalî'nin tavsiyelerindendir: Zamanı mıdır, şartlar uygun mudur, sıralama yerinde midir?

Zamanı mı: Sabah namazının çıkmasına yirmi dakika kalmışken bir fıkıh meselesini konuşmak zamanlama hatasıdır. O esnada sabah namazından önemli bir mesele olamaz. Cuma hutbesi okunduğu esnada, öncesinde yarım bırakılmış Kehf suresini tamamlamaya çalışmak bir zamanlama hatasıdır, zamanı değildir.

Şartları uygun mu: Bu meseleyi tartışmak için kimliğin uygun mu? En derin fıkıh meseleleri hakkında 'tweet' yazmak. Tahmin yürütmek. 'Bana göre' deyip cümleye bir başladığında Kur'an-ı Kerim iki yüz sureden ibaret de olabilir; nihayetinde 'sana göre'dir. Kimsin? İcazetin, ehliyetin nedir?

Kimsenin aynı anda iki dalda tam uzman olamadığı bir dünyadayız. İnsanlar genellikle yalnızca bir işte çok vasıflı olarak sivrilebilirler. Din ise herkesin uzmanlık alanı gibi! Din, siyaset ve ekonomiden herkes -ne hikmetse- anlıyor.

Sıralama yerinde mi: Gelişigüzel konuşmak sadece tartışma yapmış olmak için konuşmanın alametidir. Bu ise Müslüman ahlakına uymaz.

Bu çağda başımıza bela olmuş tartışma hastalığını taşıyanlar, internet üzerinden kardeşlerini incitmeyi ve itham etmeyi bir iş sananlar, bir kardeşinin ayıbını bulup ifşa ettiğinde huzur bulacağını zannedenler yani hepimiz iki hadis-i şerifi masamızdan ve gözümüzün önünden ayırmamalı, arızalarımıza ilaç gibi kullanmalıyız. Fakat aslında en büyük arızanın konuşma terbiyemizdeki arıza olduğu da unutulmamalıdır.

Buharî'de 7188, Müslim'de 2668. hadis-i şerifi Aişe radiyallahu anha, Efendimiz aleyhisselamdan şöyle rivayet ediyor:

إِنَّ أَبْعَضَ الرِّجَالِ إِلَى اللَّهِ الْأَكْدُ الْحَصْمُ

“Allah'ın en çok gazap ettiği insanlar aşırı tartışanlardır.”

Tartışırken ölçüyü kaybetmek, karşısındakini yok etmeden tartışmayı durdurmamak hatta psikolojik bir vaka olarak, tartışan iki gruptan biri yeri gelip ikna oluyor ve özür diliyorsa da karşıdaki grubun tavrının “öyle özür dileyip kaçmak yok” şeklinde, tartışmayı illa ki sürdürmek üzerine olması. İşte hadisin bahsettiği “aşırı tartışanlar” bu kimselerdir.

Ebu Hanife'nin talebeleriyle ilim meclislerine oturmuş, Yemen'de ilmî münazaralara katılmış, Mekke'de kalmış, Medine'de İmam Malik'ten Muvatta'sını okumuş olan büyük fakih İmam Şafii diyor ki: “Bu kadar tartışma yaptım, ilmî eserler ortaya koydum. Allah'tan onu isterim ki bütün insanlar bunlardan istifade etsin ama bana bir cümle isnat etmesinler.” Zira gayesi Allah'ın dinine hizmet olmasından başka bir şey değil, hizmet olsun da kim yaparsa yapsın hizmeti. Bugün geldiğimiz noktada ise fiilen defalarca gördüğümüz bir sahnedir ki işte yukarıda sözünü ettiğimiz “öyle özür dileyip kaçmak yok” cümlesiyle münakaşanın sonunu getirmemek tavrı yürürlüktedir. Çünkü kavga biterse heyecan da biter. “Madem siz alttan alıyorsunuz, biz de vazgeçtik iddiamızdan; gelin kucaklaşalım” diyecek mantık, Allah için iş yapanların mantığıdır.

Tirmizî'de 3253, İbni Mace'de 48. hadis-i şerifi Ebu Ümame radiyallahu anha, Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemden rivayet ediyor:

مَا ضَلَّ قَوْمٌ بَعْدَ هُدًى كَانُوا عَلَيْهِ إِلَّا أَوْثُوا الْجَدَلَ

“Bir topluluk hidayet üzereyken tartışmayı başlatmadıkça sapıtmazlar.”

Buradaki topluluğu aile olarak da vakıf olarak da anlayabiliriz. Ya da bir hanım ders grubu, üniversiteli gençlerin tefsir çalışmaları grubu, Türkiye’deki Müslümanlar veya ümmetin tamamı için anlayabiliriz.

Hadisi tersten okuduğumuzda, sapıklıktan kurtulmak için tartışmayı bırakmak gerektiği sonucuna ulaşıyoruz. Çünkü tartışma, sürekli tuz biber ekmektir, böylece kaynama hiç durmaz. Ama bu arada şeytan da “sen bu hadiste sözü edilen tartışmayı yapmıyorsun ki, sen hadisleri savunuyorsun, sen hariç” şeklinde insana kendini bu kaideden beri görmesini öğretir. Bu mavi boncuk şeytan tarafından tartışmanın her iki tarafına da verilir: Sen hariç.

Bu sebeptendir ki böyle tartışmalardan lezzet alan kimseler, “Allah’tan korkun, ümmetin menfaatini düşünün, bu işten vazgeçin” türünden nasihatleri kabul edemezler. Kur’an’ımızın buyurmasından biliyoruz ki bu, cehennemliklerin vasıflarından biridir:

وَإِذَا قِيلَ لَهُ اتَّقِ اللَّهَ أَخَذَتْهُ الْعِزَّةُ بِالْإِثْمِ فَحَسْبُهُ جَهَنَّمُ

“Ona ‘vazgeç bu işten, Allah’tan kork’ dendiğinde hemen gururuna sahip çıkar.”

Bir ön açsın, düşünme konusu olsun, birbirimize ‘bu hadis-i şerifle ne yapacağız’ diyelim diye Cüdebe ibni Abdillah radiyallahu anhin rivayet ettiği bir hadis-i şerifi (Buhârî, 5060; Müslim, 2667) okumalıyız. Bu hadis üzerine yorum yapmak çok gerekmemektedir ancak teğet geçmek de bir Müslüman için çok bahtlı bir durum olmayacaktır.

Ortada olanlar da kenarda duranlar da; herkes Kur’an’ı kullanarak tartışmaktadır. O kadar ki en ağır haramlara taviz bulacağını zannedenler dahi sırf tartışmada haklı çıkabilmek için Peygamber aleyhisselamın sünnetini kökten reddederek kendilerine “Kur’ancı” bir meşrep biçmektedirler. Herkes Kur’an diye bir kelime tutturuyor, diyeceğini Kur’an üzerinden diyor. Hadis-i şerifin dediğine bakalım:

اقْرَأُوا الْقُرْآنَ مَا اتَّخَفْتِ عَلَيْهِ قُلُوبُكُمْ، فَإِذَا اخْتَلَفْتُمْ فَمُومُوا عَنْهُ

“Kalpleriniz aynı kaldığı sürece Kur’an okuyun. Tartışma başlayınca Kur’an okumayı bırakın.”

Neden?

Çünkü ilaç yan tesir yapmaya başlamış demektir. Şeytan, insanın sapıklığını bile Kur’an’dan belgeletecek hâle getirebilir. Bu arada bir tehlike biçimine de dikkat çekiliyor: Kur’an’ın ağırlığının yıpratılması.

Çıkış gayesi gençleri eğitmek, toplumu düzeltmek olan bir kişinin on sene sonra geldiği noktada onun tartışmaları yüzünden Kur’an’ın yıpratılmış olması söz konusu edilebiliyor. Türk toplumunun belki yarıya yakını hayatı boyunca Kur’an’dan bir sayfa olsun okumamış insanlardan oluşuyor. **Net bir rakam ile değil ancak çevre bilginimiz ve izlenimlerimiz üzerinden ele aldığımızda Türkiye Müslümanları’nın yarıya yakını Kur’an okumamış insanlar. Ve bu insanlar televizyonu açtıklarında onların karşısında “Aslında Al-i İmran suresinin ayeti şu diğer ayetle örtüşüyor...” türünden tartışmaya giren kimseleri görüyorlar...**

Sırf kendileri sivrilebilsin diye Kur’an’ı yıpratmayı göze alanlar... “Tartışma başlayınca Kur’an okumayı bırakın!”

Kur’an’ı yıpratmamak Resûlullah’ın emridir. Ama elbette “her hadise de mi inanacağız” türünden bir mazeret bunun için de hazırda vardır. Rabbimiz bizi kâfirlerin tankları önünde dik durmakla imtihan etse sonunda ya şehitlik ya gazilik vardır, tankın önünde yıkılmamış Müslüman olmak bir mümine yeter. Rabbimiz bizi fakirlik ve açlıkla imtihan etse sabrederiz, cenneti kazanırız.

Ancak Allah'ın dinini öbür müminle sürtüşerek eskitmekle imtihan ettiğinde bunun bir akıbeti, sonu yoktur. Ve dikkat edelim, bir köy camisi önünde, bir otobüs durağında veya herhangi bir yerde çay içmek için bir araya gelmişlerin en ucuz nesnesi dindir. Harca harca yabildiğin kadar.

Herhâlde ümmet-i Muhammed'in Siyonizm tehlikesini unutmaması gerekmiyor tabii ki ancak içimizdeki bu neviden bir tehlikeyi de unutmamanın bedeli çok ağırdır. Kur'an'ımız ve Peygamber'imiz aramızdayken eskiyor ve değer kaybına uğruyor. Ehl-i beyt, Resûlullah aleyhisselamın hanımları, annelerimiz aramızdayken değer kaybına uğruyor. Birilerinin Fatıma hayranlığına da inanmamak gerekir, bu bir sömürüdür, sömürmek için sevmektir| izinden gitmek için sevmek değildir.

Henüz dünyanın 5/4'ü Allah'ı inkâr ediyor ve karşımızda duranlar dört kat fazlamızken birbirimizle uğraşmaya vakit bulamıyor olmalıyız. İçimizde sorunlu bir kitle bulunabilir ama İmam Gazalî'nin tespitlerine yine dönecek olursak, bu kimseleri bir sıralama derdine uygun olarak ele almalıyız. Allah Teâlâ bizden birbirimizin casusları olmamızı, avretlerimizi tecessüs etmemizi istememektedir. Ümmet kültürümüzü yıpratmamız bindiğimiz dalı kesmekten başka bir şey değildir. Dış düşmanlarımız parçalanmış hazır lokmaları yediğinde de rahatsız olmak işe yaramayacaktır.

Ettemimü'd-Darî isimli sahabinin, Ahmed bin Hanbel'in Kitabü'z-Zühd isimli daha çok tasavvuf erbabının rehber edindiği, inceliklerle yaşama esasını anlatan eserinde tatlı bir hatırası vardır. Bu hatıra insana bunaldığımızda camı açıp taze havayla serinlenmek gibi bir gönül rahatlığı veriyor. Zira kâfirle mücadele nihayetinde mümini çok da yıpratmıyor ancak mesela kürsülere çıkan biri olarak bana bir Müslüman'ın, kâfire saldırır gibi saldırması bunaltıyor, bazen ağlatıyor ve uykusuz bırakıyor.

Aynı zamanda Siyeru Alami'n-Nübelâ'da da (2/446) geçen bir hatıradır. Şam'da bulunan Ettemimü'd-Darî'nin yanına yanaşmış ve demiş ki: "Gece kaç rekât teheccüt kılıyorsun?" Teheccüt nafile bir ibadet olduğundan riya riski taşır, insan bu namazı eşinden bile gizli kılmalıdır. Bir sahabiye bu soruyu sormak da bu bakımdan azarlanmayı gerektirebilir. Şöyle cevap veriyor: "Bana bak! Bir rekât kılarım ve sabaha kadar mışıl mışıl uyurum da sana da kaç rekât kıldığımı söylemem." Hâlbuki bir rekâtlık namaz olmaz, en az iki rekâtlık olabilir. Böyle cevap vererek sorudan rahatsız olduğunu belli etmiş.

Fakat soruyu soran genç sert çıkmış, "Resûlullah'ın sahabisi olduğunuz için çok böbürleniyorsunuz siz" demiş, "iyi, soru da sorulmuyor size!" Ettemimü'd-Darî, Peygamber aleyhisselamı görmüş olmanın verdiği terbiyeyle şöyle demiş: "Yavrum, ne yani, ikimiz de gücümüzü ortaya koyup tartışarak Allah'ın gazabını mı çekeceğiz? Sen senin yapabildiğini yap, ben benim yapabildiğimi yapayım, Rabbimizin rızasını kazanalım."

أَلْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ. وَصَلَّى اللَّهُ وَسَلَّم عَلَى سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ وَعَلَى آلِهِ وَصَحْبِهِ أَجْمَعِينَ.

Âlemlerin Rabbi Allah'a hamd, Efendimiz Muhammed aleyhisselama, ailesine, ashabına salat ve selam olsun.